

**ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
НАВИЧОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІКТ**

Постановка проблеми. Наша сучасність зумовила появу значної кількості проблем у методиці викладання загальноосвітніх предметів, зокрема, музичного мистецтва у загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ). Нинішнє суспільство потребує фахівців високого рівня, всебічно підготовлених, із високорозвиненими дослідницькими вміннями. Сформовані на ранніх етапах пізнавальний інтерес, творчі здібності, дослідницькі вміння й навички – міцний фундамент становлення майбутніх кваліфікованих фахівців.

Розвиток творчого мислення невід’ємний від формування дослідницьких умінь і навичок. Чим багатогранніші і досконаліші дослідницькі вміння і навички людини, тим багатша її фантазія, реальніші задуми, тим більш складні завдання вона може виконати.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питаннями аналізу і реалізації дослідницької діяльності учнів опікувалися: О. Анісімова, Г. Артемчук, В. Гнедашев, В. Голобородько, О. Іодко, А. Карлашук, І. Кравцова, С. Коршунов, Л. Левченко, І. Лернер, В. Маскін, Н. Морзе, Н. Недодатко, О. Новіков, Є. Полат, В. Романчиков, В. Сіденко, Г. Цехмістрова, І. Усачова та ін. Навчально-дослідницька діяльність учнів розглядається також в роботах Б. Вікола, Н. Волкової, Є. Ларькіної. Проблеми формування навчально-дослідницьких умінь учнів у процесі навчання присвячені дослідження А. Карлашук, Г. Морозова, В. Пестерової та Г. Токмазова, М. Раджабова.

Невирішені питання проблеми. Проведений нами аналіз літератури з питання використання дослідницько-проектної технології навчання під час вивчення музичного мистецтва дає змогу виявити деякі нерозв’язані проблеми, а саме: багаточисленні дослідження, що стосуються реалізації навчально-дослідницької діяльності учнів ЗНЗ лише торкаються окремих аспектів її здійснення, залишаючи поза увагою засоби і прийоми її реалізації. Поза увагою дослідників залишаються також питання підготовки педагогів із музичного мистецтва в умовах вищих педагогічних навчальних закладів до здійснення навчально-дослідницької діяльності учнів.

Метою даної статті є окреслення методики формування в майбутніх педагогів музичного мистецтва навичок здійснення навчально-дослідницької діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальний огляд і аналіз основних досліджень науковців, які вивчали навчально-дослідницькі вміння учнів виявляє наявність різноманітних точок зору на визначення даного поняття. Так, наприклад, під «навчально-дослідницькими вміннями» учнів розуміють:

– уміння застосовувати прийом відповідного наукового методу пізнання в умовах вирішення навчальної проблеми, в процесі виконання навчально-дослідницького завдання (В. Андреев);

– систему інтелектуальних, практичних умінь, умінь і навичок навчальної праці, необхідних для виконання дослідження або його частини (А. Іодко);

– здібність учня виконувати розумові та практичні дії, що відповідають науково-дослідницькій діяльності і підпорядковуються логіці наукового дослідження, на основі знань та умінь, які набуваються в процесі вивчення основ наук (В. Усачов);

– складне психічне утворення (синтез інтелектуальних і практичних дій, засвоєних і закріплених способів діяльності), яке лежить в основі готовності школярів до пізнавального пошуку (Н. Недодатко);

– властивість особистості, яка характеризує його здатність до пошуково-перетворюючої діяльності в освітньому процесі, а також як його здатність здобувати нові знання, уміння й навички, які сприяють його розвитку (С. Балашова).

Загальний огляд і аналіз основних досліджень науковців, які розглядали навчально-дослідницькі вміння учнів виявляє наявність різноманітних точок зору на визначення поняття навчально-дослідницьких умінь учнів і дозволяє зробити висновки, що навчально-дослідницькі вміння:

- відносяться до загальнонавчальних умінь (стосуються всіх навчальних предметів);

- складають систему дій (практичного та розумового характеру), що підпорядковується логіці наукового дослідження і свідомо використовується учнями в освітньому процесі вироблення нових знань.

У педагогічній літературі дослідницька діяльність учнів іноді називається науково-дослідницькою (О. Анісімова, Г. Артемчук, В. Гнедашев, В. Голобородько, Л. Левченко, В. Маскін, В. Романчиков, В. Сіденко, Г. Цехмістрова), навчально-дослідницькою (А. Карлашук, С. Коршунов, І. Кравцова, Н. Недодатко, І. Усачова), експериментально-дослідницькою (В. Смагін). Іноді вживаються й інші терміни: дослідницько-творча, пошуково-дослідна, навчально-дослідна, науково-пізнавальна, дослідницько-проектна, дослідницька, науково-дослідна тощо.

Окремі науковці та дослідники (І. Кравцова, Н. Недодатко, О. Павленко та ін.), наголошують на неправомірності та недоцільності використання терміну «науковість» стосовно учнівських досліджень, оскільки вони мають принципові відмінності від справжнього наукового дослідження. «У школі досліджують такі проблеми, вирішення яких спеціалістам давно відомі. Тому діяльність школярів навчально-дослідницька», зазначає Г. Бевз [2, с. 23].

З огляду на власний досвід здійснення навчальних досліджень, практичне застосування сучасних технологій, форм, методів навчання в закладах середньої освіти та досвід роботи з учнями і студентами, можна стверджувати, що в сучасних умовах навчально-дослідницька діяльність школярів переважає над науково-дослідницькою. У зв'язку з цим доцільно визначитися з поняттям навчально-дослідницької діяльності учнів. Вважаємо, що навчально-дослідницька діяльність учнів є різновидом навчальної діяльності з одного боку та складовою частиною дослідницької діяльності з іншого.

Навчально-дослідницька діяльність це – діяльність учнів, що організовується педагогом із використанням переважно дидактичних засобів опосередкованого й перспективного управління, спрямована на пошук, пояснення й доведення закономірних зв'язків і відношень експериментально спостережуваних або теоретично аналізованих фактів, явищ, процесів, у якій домінує самостійне застосування прийомів наукових методів пізнання й у результаті якої учні активно оволодівають знаннями, розвивають свої дослідницькі вміння й здібності [1, с. 117]. За цих умов метою навчально-дослідницької діяльності є пошук пояснення й обґрунтування певних фактів, явищ, закономірних зв'язків і відношень, пошук нового способу або засобу діяльності, а результатом – суб'єктивне відкриття.

У формуванні професійної готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання у своїй професійній діяльності сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та навичок здійснення навчальної дослідницької діяльності значну роль відіграє міжнародна освітня програма Intel® «Навчання для майбутнього», яка спрямована на формування активного комплексного навчання сучасних інформаційних технологій і способів застосування їх у рамках реального навчального процесу. Навчальне проектування (PBL – Project Based Learning або Problem Based Learning) забезпечує учнів можливістю стати учасниками вирішення проблем та прийняття рішень, активно спілкуватися та проводити навчальні, соціологічні та наукові дослідження. Програма Intel® «Навчання для майбутнього» допомагає майбутнім учителям оволодіти вміннями використовувати технології навчання за методом проектів, який сприяє активному опануванню учнями навичок мислення високого рівня та навичок XXI сторіччя.

З метою напрацювання в майбутніх педагогів музичного мистецтва навичок здійснення навчального дослідження у Вінницькому державному педагогічному університеті (ВДПУ) імені Михайла Коцюбинського для студентів усіх напрямів підготовки введено дисципліну «Методика застосування комп'ютерних технологій у викладанні загальноосвітніх дисциплін», яка передбачає здійснення студентами навчальної дослідницької діяльності з фахових предметів, розробку навчального проекту й створення електронного Портфоліо. Мета вивчення даної дисципліни – з'ясування теоретичних засад застосування технології навчального проектування під час викладання загальноосвітніх дисциплін у ЗНЗ, оволодіння майбутніми педагогами методикою розробки й презентації Портфоліо навчального проекту засобами ІКТ.

Наведемо приклади тем навчального проектування, які можуть реалізовуватися в ЗНЗ із музичного мистецтва (рис. 1).

Приклади тем навчального проектування, які можуть реалізовуватися учнями ЗНЗ із музичного мистецтва

Тема проекту	Навчальний предмет, клас	Проблемне питання	Опис проекту
Хто серцем багатий, той спів цей почує	Музика, образотворче мистецтво, українська мова і література, історія України, інформатика, 5 клас	Що живить душу музиканта?	Під час роботи над проектом учні познайомляться з новим жанром музики – історичними піснями, дізнаються про час та причини їх створення. Детальніше зупиняться на вивченні історії створення дум, дізнаються хто такі кобзарі, які інструменти використовували під час виконання своїх пісень. Проаналізують період, у якому жили кобзарі, суспільно-політичну ситуацію у країні в той час. Виокремлять основні причини написання дум та їх тематику. Визначать роль кобзарів у тогочасному житті країни. Проведуть паралель із сучасністю, зазирнуть у сучасне естрадне мистецтво, ознайомляться із сучасними виконавцями ліричних пісень, спробують знайти кобзарів у наш час. Знайдуть відповідь на питання: «Який він, сучасний кобзар?», «Чи існує взагалі?», «Чим відрізняється від естрадних виконавців?»
Мистецтво Індії	Художня культура, зарубіжна література, музика, інформатика, 10 клас	У чому сила мистецтва поезії та кіно Індії?	Основна ідея проекту полягає у розвитку в учнів навичок мислення високого рівня, а саме: навчити учнів збирати інформацію, аналізувати та класифікувати її; висувати гіпотези та ідеї; обговорювати результати досліджень. Отримавши завдання з учительської презентації учні, об'єднавшись у групи, мають відшукати інформацію в Інтернеті про види індійських танців, музичні інструменти, класичну поезію, кіноіндустрію та підготувати свої власні презентацію, публікацію та веб-сайт. Завершенням проекту буде цікавий вечір «Багатогранність Індії», під час проведення якого учні продемонструють результати досліджень перед учнями всієї школи
Мистецтво – дзеркало почуттів	музичне мистецтво, образотворче мистецтво, біологія, інформатика. 5-7 класи	Хто є королем емоцій у мистецтві?	Учні проводять дослідження, аналізуючи засоби виразності образотворчого мистецтва, знаходять відповідність між музичними інструментами і людськими емоціями. Таким чином визначають вид мистецтва, який найповніше та найяскравіше дає змогу передати людські емоції та почуття
Романтизм у мистецтві	музичне мистецтво, зарубіжна література, образотворче мистецтво, інформатика, 8 клас	Про що ми можемо дізнатися з епохи романтизму?	Учні 8-их класів досліджують прояви романтизму в різних напрямках мистецтва, таких як музика, література, образотворче мистецтво та архітектура. Використовуючи здобуті знання, учні порівнюють та аналізують вплив епохи на діяльність митців. Діти створюють власні варіанти картин, в яких присутні елементи романтизму

Працюючи над проектом упродовж 12 лабораторних занять у комп'ютерних кабінетах університету, майбутні педагоги музичного мистецтва створюють 16 електронних обов'язкових документів Портфоліо: учнівські документи, що створюються студентами від імені учнів (мультимедійна презентація, публікація, веб-сайт); учительські документи, що створюються студентами від імені учителя (дидактичні, методичні, інструктивні й нормативні документи). Майбутні педагоги вчаться здійснювати дослідження, демонструвати його результати, проводити захист проекту й здійснювати рефлексію. Звичайно, значна увага приділяється формуванню у студентів навичок роботи з ІКТ.

Важливе значення під час проведення лекційних і лабораторних занять викладачі-тренери приділяють опануванню майбутніми педагогами музичного мистецтва технологією здійснення проектної діяльності, а також набуттю ними навичок рефлексії.

У результаті роботи над дослідницьким проектом, студенти опановують принципами навчального проектування, а саме:

- індивідуальна зацікавленість учнів;
- значущість проекту в соціальному, науковому або практичному розумінні, що вимагає дослідницького пошуку для розв'язання проблеми;
- творча самостійність;
- матеріальність результатів проектування;
- практична реалізація теоретичних знань тощо.

Безперечно, вміння застосовувати під час навчання метод проектів – показник високої кваліфікації педагога. Тому, на думку Є. Полат, педагог має дотримуватися основних вимог щодо використання методу проектів [3, с. 68]:

- наявність важливої в дослідницькому, творчому плані проблеми (завдання), що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку для її розв'язання (наприклад, дослідження демографічної проблеми в різних регіонах світу; проблема впливу кислотних дощів на довкілля тощо);

- практична, теоретична, пізнавальна вагомість передбачуваних результатів (наприклад, доповідь у відповідні служби про демографічний стан певного регіону, фактори, що впливають на цей стан, тенденції, що простежуються в розвитку цієї проблеми, спільний випуск газети, альманаху з репортажами з місця подій тощо);

- самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів;
- структурування змістової частини проекту (із фіксацією поетапних результатів);
- використання дослідницьких методів: визначення проблеми досліджуваних завдань, що впливають з неї, висунення гіпотези їх розв'язання, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз одержаних даних, підбиття підсумків, коректування, висновки.

Таким чином, набуття майбутніми педагогами музичного мистецтва навичок здійснення навчального дослідження, раціонального використання проектної технології та її розумного поєднання з традиційними формами навчання сприяє розвитку творчих і професійних навичок студентів, забезпеченню цілісності загальнонавчальної і фахової підготовки майбутніх педагогів музичного мистецтва у ВНЗ.

Література:

1. Алборова С.З. Телекоммуникации как средство развития познавательного интереса учащихся: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Алборова Светлана Заурбековна. – Владикавказ, 1999. – 24 с.
2. Бевз Г. П. Методи навчання математики / Бевз Г.П. – Х. : Вид. група Основа, 2003. – 96 с.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие для студентов пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров ; под ред. Е.С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 272 с.

У статті окреслюється методика формування в майбутніх педагогів музичного мистецтва навичок здійснення навчально-дослідницької діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: метод проєктів, дослідницька діяльність, Портфоліо документів, навички мислення високого рівня, професійна діяльність учителя.

В статье рассмотрена методика формирования у будущих учителей музыки навыков проведения учебной исследовательской деятельности с помощью информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: метод проектов, исследовательская деятельность, Портфолио документов, навыки мышления высокого уровня, профессиональная деятельность учителя.

The paper is the method of formation of future music teachers implement skills training research with the help of information and communication technologies.

Keywords: method of projects, research, portfolio documents, higher-order thinking skills, professional activities teachers.